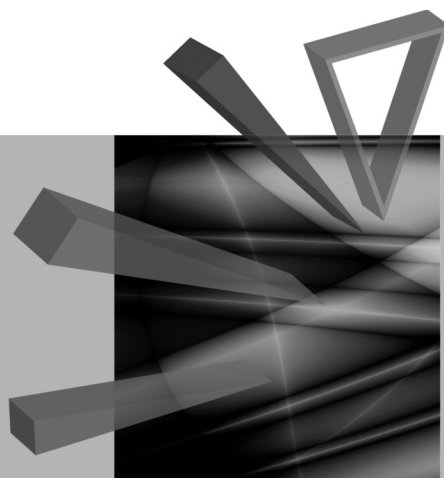

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmołowicz, Elżbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanisław Swadźba,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwejca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politałaj: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Barbara Kryk

Uniwersytet Szczeciński

SZANSE I ZAGROŻENIA ZATRUDNIENIA NOSICIELI WIRUSA HIV W OPINII STUDENTÓW

Streszczenie: Specyficzną częścią podaży na rynku pracy są osoby będące nosicielami wirusa HIV. Ze względu na charakter zagrożenia związanego z wirusem oraz niezbyt wysoki poziom świadomości i tolerancji społeczeństwa z tym związany, osoby będące nosicielami mają trudności ze znalezieniem lub utrzymaniem pracy. Z tego względu podjęto próbę odpowiedzi na pytania, jakie są szanse nosicieli wirusa HIV na rynku pracy oraz jaka jest świadomość studentów na ten temat. W celu odpowiedzi na te pytania przeprowadzono badania ankietowe wśród studentów kierunków ekonomicznych.

Słowa kluczowe: nosiciele wirusa HIV, szanse, zagrożenia.

1. Wstęp

Polska jest uważana w Europie Środkowo-Wschodniej za lidera rozwiązań systemowych w walce z epidemią HIV/AIDS. Z tego powodu 14.12.2011 r. została wybrana na Przewodniczącą Rady Koordynacyjnej Programu Narodów Zjednoczonych ds. HIV/AIDS (*Programme Coordinating Board UN AIDS*). To nakłada na nasz kraj niejako podwójne zobowiązanie, nie tylko realizacji zadań wynikających z powierzonej funkcji, ale również dalszego dawania dobrego przykładu na tym polu, także w zakresie ograniczania dyskryminacji. Nie jest to łatwe zadanie, gdyż ze względu na charakter zagrożenia związanego z wirusem HIV oraz niezbyt wysoki poziom świadomości i tolerancji polskiego społeczeństwa z tym związany, a także utrzymujący się jeszcze stereotyp nosiciela, osoby seropozytywne mają trudności w znalezieniu lub utrzymaniu pracy, dlatego nie mówią o tym otwarcie w pracy. Generalnie o tym problemie niewiele się mówi. Tak, jakby zakażeni nie istnieli, a przecież są ich w Polsce tysiące. Z tego względu celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytania, jakie są szanse nosicieli wirusa HIV na rynku pracy oraz jaka jest świadomość studentów na ten temat. W celu odpowiedzi na te pytania przeprowadzono wśród studentów kierunków ekonomicznych badania ankietowe, które pozwoliły na sformułowanie pewnych wniosków uogólniających. Jednocześnie w celu wprowadzenia do problematyki przedstawiono podstawowe uregulowania dotyczące równego traktowania na rynku pracy.

2. Uregulowania prawne w zakresie równego traktowania pracowników na rynku pracy

Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP) szacuje, że ponad 20 mln pracowników na całym świecie żyje z HIV/AIDS¹. Jest to dość duża liczba zatrudnionych, więc prawa takich osób do pracy i równego traktowania powinny być w określony sposób „dopilnowane”, aby mogli oni zarobić na swoje utrzymanie i leczenie. MOP docenia wagę problemu postępowania w miejscu pracy wobec zakażonych HIV, dlatego od lat prowadzi politykę zmierzającą do rozwiązania tego zagadnienia. MOP stara się zaangażować w tę politykę cały szereg podmiotów. Przyjmuje bowiem, że bez ścisłej współpracy między pracodawcami, pracownikami i ich organizacjami, a także władzami lokalnymi i centralnymi walka z uprzedzeniami i dyskryminacją osób żyjących z HIV/AIDS nie będzie skuteczna. Jednym z przejawów prowadzenia odpowiedniej polityki antidyskryminacyjnej względem osób zakażonych HIV jest istnienie określonych dokumentów prawnych regulujących równe traktowanie pracowników na rynku pracy. Większość tych przepisów odnosi się na ogół do zagadnienia równego traktowania pracowników na rynku pracy. Mają one charakter na tyle uniwersalny, że dzięki wykładni mogą znaleźć zastosowanie również do problemów osób seropozytywnych. Są to regulacje dotyczące prawa do zdrowego, przyjemnego środowiska pracy, wykonywania pracy w szczególnie trudnych warunkach, pracy osób niepełnosprawnych, w tym z HIV/AIDS. Tylko część z nich – i to stosunkowo najnowszych – dotyczy *stricte* zakazu dyskryminacji osób seropozytywnych.

Do najważniejszych uregulowań ogólnych należą²:

- Konwencja nr 111 (z 1958 r.), dotycząca dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu, ratyfikowana przez Polskę w 1961 r.,
- Protokół dodatkowy do ww. konwencji, w którym niepełnosprawność (w tym HIV/AIDS) traktuje się jako jedną z przyczyn niedopuszczalnej dyskryminacji,
- Konwencja nr 158 (z 1982 r.), dotycząca rozwiązania stosunku pracy z inicjatywy pracodawcy, nieratyfikowana przez Polskę, precyzuje międzynarodowe stanowisko określające możliwości zwolnienia pracownika,
- Konwencja nr 159, również nieratyfikowana przez Polskę, dotycząca rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych, wyraźnie zakazuje dyskryminacji z powodu niepełnosprawności pracownika (w tym z HIV),
- Rekomendacja nr 168 do ww. konwencji, dotycząca rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych,

¹ Według danych Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny Zakład Epidemiologii Polsce na dzień 31.01.2012 r. stwierdzonych zakażeń było 15 264. Liczba ta nie obejmuje nieujawnionych nosicieli oraz osób chorych na AIDS. Ostatnio obserwuje się wzrost liczby ujawnianych zakażeń, www.pzh.gov.pl/oldpage/epimeld/hiv_aids/index.htm, 20.03.2012.

² J. Sobeyko, *Konwencje i zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczące postępowania w miejscu pracy wobec osób żyjących z HIV/AIDS*, [w:] *Prawa człowieka w miejscu pracy*, red. A. Kijowski, UNDP Polska, Warszawa 2003, s. 53-57.

- Konwencja nr 98 (z 1949 r.), ratyfikowana przez Polskę w 1958 r. pod nazwą: Konwencja dotycząca zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych,
- Konwencja nr 154 (z 1981 r. – Promotion of Collective Bargaining Convention), wraz z tą poprzednią, nakazują państwom-stronom zachęcanie do prowadzenia na równych zasadach rokowań zbiorowych, które powinny prowadzić do podpisania wiążących porozumień zbiorowych w zakresie prawa pracy,
- Konwencja nr 155 (z 1981 r. – The Occupational Safety and Health Convention) wskazująca podstawowe wymagania, takie jak: nakaz noszenia ubrań i sprzętu ochronnego na koszt pracodawcy, prawo przeniesienia pracownika do mniej niebezpiecznej pracy oraz prawo do opuszczenia stanowiska pracy w razie bezpośrednio grożącego niebezpieczeństwa, mające na celu ochronę zatrudnionych również przed zakażeniem HIV,
- Konwencja nr 175, dotycząca pracy w niepełnym wymiarze czasu, oraz towarzysząca jej rekomendacja nr 182, odnoszą się m.in. do zakazu dyskryminacji w zatrudnieniu i wykonywaniu zawodu oraz bezpieczeństwa i higieny pracy,
- Deklaracja podstawowych zasad i praw w pracy (z 1998 r.), kładąca nacisk na problemy osób w szczególnych potrzebach i proklamująca zasady (w tym podstawową – niedyskryminacji w zatrudnieniu), które zasługują na poszanowanie i realizację bez względu na to, czy dana konwencja jest przez państwo-stronę ratyfikowana, czy też nie.

Dokumentami *stricte* dotyczącymi równego traktowania pracowników seropozytywnych na rynku pracy, ale niemającymi mocy wiążącej, są:

- Porozumienie MOP i Światowej Organizacji Zdrowia (z 1988 r.) w sprawie HIV w miejscu pracy. Określa ono wytyczne dotyczące osób starających się o pracę, a także osób już zatrudnionych,
- Kodeks dobrej praktyki MOP na temat HIV w miejscu pracy (z 2001 r.), zawierający modelowe podejście do problemu HIV w środowisku pracy. Określa on podstawowe zasady, którymi należy się kierować, rozpatrując ten problem. W kodeksie napisano, że epidemia HIV/AIDS oddziałuje na podstawowe prawo człowieka do pracy. Pracownicy dotknięci HIV/AIDS bywają dyskryminowani, społecznie naznaczeni, poddawani procesom wykluczenia społecznego. Osoby takie powinny być traktowane w miejscu pracy tak jak każda inna osoba z poważną chorobą lub poważnym stanem zdrowia. Osób takich nie wolno dyskryminować, należy przestrzegać zasad równości, zapewnić zdrowe środowisko pracy itp. Ważną zasadą jest, że nie powinno się wymagać wykonywania testów na obecność wirusa HIV od osób starających się o pracę i już zatrudnionych. Nie ma również uzasadnienia do zadawania takim osobom pytań o status serologiczny. Ponadto pracownicy nie powinni być zobowiązani do ujawniania tak osobistych informacji.
- Kodeks praktyki ochrony prywatności pracowników (w 1996 r. przyjęty przez państwa członkowskie MOP), który zabrania gromadzenia medycznych danych osób zatrudnianych, z wyjątkiem przewidzianych w ustawie.

Potwierdzeniem rangi problemu równego traktowania pracowników seropozytywnych na rynku pracy jest również *Europejski Plan Działania HIV/AIDS 2012-2015*, stanowiący wezwanie do działań dla 53 krajów członkowskich przynależących do Światowej Organizacji Zdrowia, Biura Regionalnego dla Europy. Plan ten koncentruje się na zasadach równości w zdrowiu, prawach człowieka, dowodach politycznych i etycznym podejściu do zdrowia publicznego³. W dokumencie tym są cztery strategiczne kierunki oraz priorytety obszarów wsparcia. Czwarty kierunek dotyczy zmniejszenia wrażliwości oraz usuwania barier strukturalnych w dostępie do świadczeń zdrowotnych, w tym priorytet 4.2 – Stygmatyzacja, dyskryminacja i inne przykłady naruszeń praw człowieka. Wyeliminowanie tego wymaga ustanowienia i egzekwowania antydyskryminacyjnych i innych środków prawa chroniących osoby zakażone HIV, które powinny być zgodne z międzynarodowymi i europejskimi standardami praw człowieka.

W Polsce podstawowymi dokumentami regulującymi równe traktowanie pracowników, obok tych ratyfikowanych międzynarodowych, są Konstytucja RP i Kodeks Pracy.

3. Wyniki badań

Badania ankietowe przeprowadzono 30 listopada 2011 r. wśród studentów Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego biorących udział w jednodniowym seminarium naukowym pt. „Szanse i zagrożenia nosicieli wirusa HIV na rynku pracy”. Wybór takiej grupy respondentów można uzasadnić następująco. Po pierwsze, studenci kierunków ekonomicznych są zaznajomieni z zagadnieniami czynników determinujących popyt i podaż pracy i mogą w miarę „fachowo” skomentować dane zagadnienie. Po drugie, dopóki studiują, istnieje szansa formalnego podniesienia ich poziomu świadomości o tej „chorobie” i tolerancji w stosunku do potencjalnych pracobiorców – nosicieli wirusa.

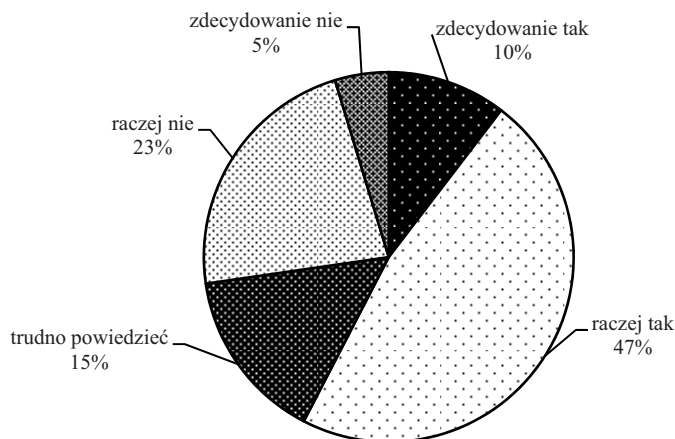
Kwestionariusz ankietowy zawierał 8 pytań zamkniętych oraz pytania metryczkowe. W badaniu wzięło udział 106 studentów w wieku od 20 do 24 lat, w tym 88% kobiet i 12% mężczyzn. Wśród badanych 65% mieszkało w miastach, a pozostałe 35% na wsi. Około 1/3 badanych pracowała (dorywczo lub stale), zaś 2/3 nie pracowało.

W pierwszej kolejności zapytano badanych, czy choroba lub niepełnosprawność ograniczają szanse zawodowe. 57% badanych udzieliło pozytywnej odpowiedzi na to pytanie, ok. 28% odpowiedziało negatywnie, 15% zaś nie potrafiło tego precyzyjnie określić (zob. rys. 1). Łącznie ponad 42% badanych nie postrzegало choroby czy niepełnosprawności jako czynnika ograniczającego szanse na rynku pracy, co może sugerować dość wysoki poziom świadomości o możliwościach wykorzystania tego typu

³ A. Król, P. Mickiewicz, *Europejski Plan Działania HIV/AIDS 2012-2015*, „Kontra” 2011, nr 4 (50).

osób lub nieznajomość realiów gospodarczych. Tej ostatniej sugestii właściwie przeczy duży odsetek pozytywnych odpowiedzi. *Summa summarum* można powiedzieć, że studenci znają sytuację na rynku pracy, ale warto podnosić ich świadomość w zakresie tolerancji, aby mogli w przyszłości eliminować zjawiska dyskryminacyjne.

Na tym tle zapytano studentów, czy dostrzegają problem dyskryminacji osób seropozytywnych na rynku pracy. Na to pytanie prawie 37% studentów odpowiedziało pozytywnie, ok. 19% negatywnie, a ponad 44% nic o tym nie wiedziało. Można więc powiedzieć, że większość z nich się z tym problemem nie zetknęła. Jest to i dobre, i złe. Dobre, bo wskazuje, że ani oni, ani ich bliscy czy znajomi nie mają bezpośrednio tego problemu. Złe, bo świadczy o pewnych brakach informacyjnych w tym zakresie, co może sprzyjać rozprzestrzenianiu się wirusa HIV – a zatem i powiększaniu się grupy osób seropozytywnych – oraz ewentualnemu nasileniu się zjawiska dyskryminacji na tym tle w przyszłości. Jednocześnie wskazuje to na potrzebę uświadamiania, wszystkich, nie tylko studentów, w celu uniknięcia danego problemu.

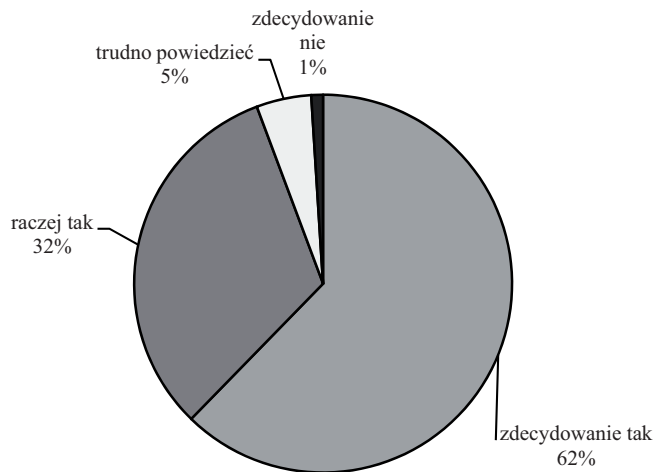

Rys. 1. Opinia o chorobie lub niepełnosprawności jako czynnika ograniczającym szanse zawodowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Mimo pewnej nieświadomości o rzeczywistym występowaniu dyskryminacji wśród osób seropozytywnych studenci wykazali się wysokim poziomem etyczności w zakresie równego traktowania takich osób na rynku pracy. Na pytanie bowiem, czy osoby będące nosicielem wirusa HIV powinny mieć równe prawa i być równo traktowane na rynku pracy, łącznie ponad 94% odpowiedziało pozytywnie. Tylko 1% badanych udzieliło odpowiedzi negatywnej, a ok. 5% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie (zob. rys. 2). Wyniki te świadczą dobrze o postawach studentów i w związku z tym można mieć nadzieję, że w przypadku ich ewentualnego zetknięcia się z osobami zarażonymi zachowają się właściwie.

Dodatkową próbą sprawdzenia nastawienia studentów do osób seropozytywnych było następujące pytanie sytuacyjne: „Jesteś członkiem zespołu zadaniowego. Wyobraź sobie, że w twoim zespole pracuje osoba seropozytywna. Czy w tej sytuacji nadal będziesz kontynuować pracę w zespole?” Łącznie pozytywnej odpowiedzi udzieliło ponad 92% badanych, 1% – negatywnej, a ok. 7% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie. Uzyskane wyniki są zbieżne z odpowiedziami na poprzednie pytanie, tylko 2% badanych zmieniło swoje zdanie z „tak” na „nie”, co sugeruje nieugruntowanie ich poglądów i postaw.

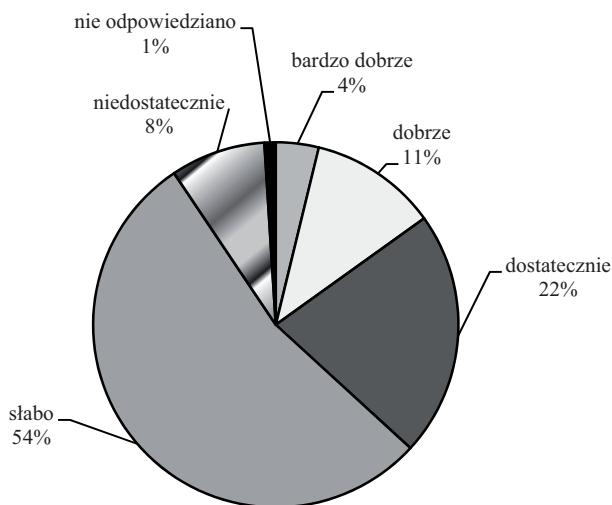
Rys. 2. Opinie o równym traktowaniu nosicieli wirusa HIV na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu sprawdzenia wiedzy studentów o organach zajmujących się przestrzeganiem prawa o równouprawnieniu zapytano, czy znają urzędy i instytucje za to odpowiedzialne. Odpowiedź na to pytanie jest wysoce niezadowolająca, bo aż 94,3% badanych wypowiedziało się negatywnie. Tylko 5,7% udzieliło odpowiedzi pozytywnej, ale i tak nie potrafili oni wskazać precyzyjnie chociażby przykładowej nazwy takiej instytucji, nie wspominając o tych *stricte* zajmujących się zagadnieniem równouprawnienia osób seropozytywnych. Wyjątkiem było podanie skrótu PFRON, zajmującego się osobami niepełnosprawnymi, którego pełnej nazwy jednak nie przytoczono. Wyniki te świadczą niekorzystnie o studentach, ale także w ogóle o niedociągnięciach procesu edukowania i informowania o zjawiskach dyskryminacji i pomocy w tym zakresie.

Następnie zapytano studentów, w jakim stopniu znają prawa przysługujące osobie dyskryminowanej ze względu na nosicielstwo wirusa HIV na rynku pracy. Około 4% odpowiedziało na to pytanie, że zna je bardzo dobrze, a ponad 11% – dobrze. Około 22% odpowiedziało, że dostatecznie, prawie 54% – słabo, a pozostały odse-

tek badanych wcale ich nie znał (rys. 3). Fakt, że niewiele osób zna szczegółowe uprawnienia przysługujące osobom seropozytywnym nie jest zaskoczeniem. Gorsze jest to, że większość badanych nie zna praw przysługujących wszystkim pracującym. Bo przecież każdy pracownik, chory czy zdrowy, ma prawo do równego traktowania i to powinni wiedzieć. Z jednej strony można te wyniki tłumaczyć tym, że większość badanych studentów jeszcze nie pracowała. Z drugiej strony świadczy to o ich pewnym niedouczeniu i ignorancji, gdyż na poszczególnych przedmiotach na studiach ekonomicznych omawiane są zagadnienia praw pracowniczych i podmiotowego traktowania ludzi w procesie zarządzania. Poza tym zarówno w mediach, jak i w środowiskach, w których funkcjonują studenci, „mówi się” o konieczności sprawiedliwego i równego traktowania pracowników na rynku pracy. Można więc oczekiwać, że to powinno rzutować na ich wiedzę w tym zakresie. Wyniki pokazały jednak co innego.

Rys. 3. Znajomość praw przysługujących osobom dyskryminowanym ze względu na nosicielstwo wirusa HIV

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podniesienie poziomu świadomości, zarówno studentów, jak i innych członków społeczeństwa, w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się HIV/AIDS, a tym samym ewentualnej dyskryminacji osób seropozytywnych na rynku pracy wymaga m.in. odpowiednich kampanii informacyjnych. Z tego względu zapytano studentów, jak oceniają skuteczność dotychczasowych kampanii na ten temat. 17% badanych oceniło tę skuteczność bardzo dobrze, a ok. 43% dobrze. Wyniki te wskazują, że informacje na ten temat docierają do stosunkowo dużej grupy odpowiednich adresatów, ale nie do wszystkich. Pozostałe 27% badanych oceniło skuteczność tych kam-

panii jako dostateczną, 13% zaś słabo (rys. 4). Konieczne są zatem dalsze działania w tym zakresie. Dodatkowym potwierdzeniem tego są wywiady przeprowadzone w trakcie trwania seminarium naukowego, z których wynikało, że studenci bardziej pamiętają ogólne kampanie informacyjne o przeciwdziałaniu dyskryminacji niepełnosprawnych na rynku pracy, a nie te sprofilowane na nosicieli wirusa HIV. Takie wyjaśnienie pozwala również uniknąć sprzeczności z wyżej przytoczonymi wynikami odpowiedzi na pytanie, czy dostrzegają problem dyskryminacji osób seropozytywnych na rynku pracy.

Rys. 4. Ocena skuteczności kampanii informacyjnych organizowanych w celu przeciwdziałania HIV/AIDS oraz dyskryminacji osób seropozytywnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podniesienie skuteczności kampanii informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie HIV/AIDS oraz dyskryminacji osób seropozytywnych wymaga stosowania odpowiednich działań edukacyjnych. Dlatego też poproszono studentów o określenie, które działania informacyjne są według nich najskuteczniejszym sposobem walki z tymi zjawiskami. Badani mieli do wyboru cztery różne rodzaje działań oraz możliwość podania własnych propozycji, ale z tego ostatniego wariantu nikt nie skorzystał. Odsetek wskazań skuteczności poszczególnych rodzajów działań był następujący (uszeregowano od najbardziej do najmniej skutecznego):

- szkolenia – 44,4%,
- warsztaty – 41,5%,
- kampanie medialne – 32,1%,
- doradztwo – 31,2%.

Jak widać, odsetek wskazań skuteczności poszczególnych rodzajów działań edukacyjnych jest do siebie w miarę zbliżony. Sugeruje to, że prowadząc tego typu działania, powinno się stosować kompilację różnych rodzajów i form edukowania i informowania.

4. Podsumowanie

Na podstawie przedstawionych wyników badań można odpowiedzieć na pytania postawione we wstępie opracowania. Mianowicie, większość studentów:

- jest świadomych, że nosicielstwo wirusa HIV utrudnia znalezienie pracy, a osoby seropozytywne są dyskryminowane na rynku pracy,
- opowiada się za równymi prawami i równym traktowaniem na rynku pracy osób będących nosicielami wirusa HIV,
- nie ma nic przeciwko temu, aby pracować z osobą zarażoną wirusem HIV⁴,
- nie wie, jakie organy zajmują się przestrzeganiem prawa o równouprawnieniu, w tym osób seropozytywnych, ani nie zna przepisów zabraniających dyskryminacji w miejscu pracy.

Podsumowując, można stwierdzić, że studenci prawidłowo oceniają zagrożenia związane z dyskryminacją osób seropozytywnych na rynku pracy. Ich poziom tolerancji względem osób zarażonych jest relatywnie wysoki. Niestety, ich poziom wiedzy na temat równouprawnienia i zakazu dyskryminacji w miejscu pracy oraz praw pracowniczych, nie wspominając już o uregulowaniach i instytucjach ściśle z tym związanych, jest niezadowalający. Wskazane zatem jest prowadzenie odpowiednich działań, które umożliwią podniesienie poziomu wiedzy i świadomości, zarówno o zagrożeniach związanych z nosicielstwem wirusa HIV, jak i konieczności równego traktowania pracowników na rynku pracy.

Literatura

Król A., Mickiewicz P., *Europejski Plan Działania HIV/AIDS 2012-2015*, „Kontra” 2011, nr 4 (50).
Serwis internetowy praca.wp.pl (23.03.2012r.).

Sobeyko J., *Konwencje i zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczące postępowania w miejscu pracy wobec osób żyjących z HIV/AIDS*, [w:] *Prawa człowieka w miejscu pracy*, red. A. Kijowski, UNDP Polska, Warszawa 2003.

www.pzh.gov.pl/oldpage/epimeld/hiv_aids/index.htm, 20.03.2012.

⁴ 92% badanych studentów nie miało nic przeciwko temu i jest to wynik lepszy niż w sondażu internetowym przeprowadzonym wśród Polaków. Wśród internatów 73% nie miało nic przeciwko pracy z zarażonymi. Kolejne 15% było zdania, że nosiciele mają prawo pracować pod warunkiem braku styczności z innymi ludźmi. Natomiast 12% głosujących uważało, że osoby zarażone stanowią zagrożenie, dlatego nie powinni pracować. Serwis internetowy praca.wp.pl, 23.03.2012.

CHANCES AND THREATS OF EMPLOYMENT FOR CARRIERS OF HIV IN STUDENTS' OPINION

Summary: A specific part of the labor supply are people who are HIV positive. Due to the nature of the risks associated with the virus and not very high level of awareness and tolerance of society for this, carriers of HIV virus have difficulty in finding or keeping a job. For this reason, the author of the article attempts to answer the question, what are the chances for carries of HIV virus on the labor market. In order to answer this question a survey was conducted among students of economics. The choice of such a group of respondents can be motivated as follows. First, students of economics are familiar with the problems of the factors determining the supply and demand on the labor market and in a quite “professional” way can comment that issue. Secondly, until they study there is a chance of formal raising their awareness of this “disease” and tolerance in relation to potential employees who have the virus.

Keywords: HIV-positive, opportunities, threats.